

РЕЗЮМЕ НА ТРУДОВЕТЕ
на гл. ас. д-р Христо Илков Христов,

кандидат в конкурс за академична длъжност “доцент” в област на образование 3.Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право (Право на Европейския съюз), обявен от Софийския университет “Св. Климент Охридски”, ДВ бр. 35/24.04.2018 г.

За участие в конкурса са представени научни публикации в материята на правото на Европейския съюз, които не повтарят темата на докторската дисертация на кандидата и са публикувани след защитата на дисертационния труд за придобиване на образователната и научната степен “доктор”. В обявения конкурс кандидат участва с едно монографично изследване, една студия, две статии и един коментар.

I. Монографично изследване: “Вътрешен пазар и основни свободи на движение в правото на Европейския съюз”, Сиела, София, 2018 г., 520 с., ISBN: 978-954-28-2607-1

Представеният монографичен труд е първото цялостно изследване на вътрешния пазар и основните свободи на движение в правото на Европейския съюз, публикувано на български език. Актуалността на изследването се обуславя не само от липсата на друга публикация, която да разглежда изчерпателно и в дълбочина въпроса за общата правна уредба на основните свободи на движение в правото на ЕС и още повече, която да анализира особената взаимна свързаност на свободите на движение чрез общите положения в правния режим на тяхното прилагане, но също и от това, че процесът на европейска интеграция има динамичен характер, а правната уредба на свободното движение търпи постоянна еволюция. Осъществяването на задълбочено изследване на правния режим на основните свободи на движение във вътрешния пазар на Европейския съюз отговаря и на острата нужда на правоприлагането от издания, които анализират специфичните правила, на които се подчиняват тези свободи и разглеждат системно развитието на практиката на Съда на Европейския съюз по тяхното приложение.

Предмет на монографичното изследване е общата правна уредба на основните свободи на движение в правото на Европейския съюз. Основна цел на труда е да бъде изяснено кои са общите положения, на които почиват свободите на движение като изграждащи елементи на вътрешния пазар на ЕС, и съответно кои са специфичните елементи, които характеризират всяка отделна форма на свободно движение. Изследването почива на хипотезата, че основните свободи на движение формират едно цяло като съставни елементи на вътрешния пазар и са подчинени на единен правен режим, въпреки че се

характеризират с определена специфика и съответно за всяка свобода на движение се прилагат и определен порядък особени правила.

Изследването стъпва на понятийния апарат и собствените концептуални категории на правото на Европейския съюз и на методите на исторически, нормативен, системен, телеологичен, логически и сравнителен анализ. За неговото осъществяване са анализирани съответните елементи на позитивното право на ЕС – разпоредби на първичното право и актове на производното право, приети от европейските институции. Разгледана е относимата практика на Съда на Европейския съюз от началото на процеса на изграждане на вътрешния пазар до наши дни. Използвани са официални документи на европейските институции, свързани с различни въпроси на вътрешния пазар и свободното движение на стоки, хора, услуги и капитали. Трудът почива на значителен кръг източници на доктрината, развита в други държави членки и на европейско ниво.

Изложението е организирано в шест глави, като Глава I е посветена на изясняване същността на основните свободи на движение като изграждащи елементи на вътрешния пазар, а оттам е изследвано и определящото им значение за оформянето и развитието на правната система на ЕС. На тази основа са изведени и общите елементи, които характеризират правния режим на свободите на движение. Останалите пет глави са фокусирани върху отделните свободи в съответствие с уредбата им в Договора за функциониране на Европейския съюз, като във всяка глава предмет на анализ са общите и специалните елементи, на които се подчинява упражняването на съответната свобода на движение. В съответствие със специфичния подход, въз основа на който в Договора е уредена общата категория свободно движение на хора, като същевременно е разгърната и специална уредба относно различните форми на икономическа дейност, свързани с тази свобода на движение, Глава III е посветена на свободното движение на хора, а Глава IV и V съответно третират формите на самостоятелна икономическа дейност – свобода на установяване и свободно предоставяне на услуги. Глава VI разглежда свободното движение на капитали.

В Глава I са изведени основните концептуални положения, на които почива вътрешният пазар и европейската интеграционна система в по-широк план, като е анализирано провеждането им в основните правни разрешения, които установяват Учредителните договори. Дефинирано е понятие за вътрешен пазар и основни свободи на движение. Предмет на анализ е също значението на изграждането на вътрешен пазар и упражняването на основните свободи на движение за формиране на правната система на ЕС, чрез утвърждаване на основните принципи на прилагане на правото на Съюза и възприетите правила на тълкуване на автономният понятиен апарат на ЕС. Изяснено е още значението на хармонизацията на законодателствата като основно средство за осъществяване на вътрешния пазар, като са разгледани различните форми на хармонизация, съотношението между хармонизация и

принципа на взаимно признаване, предвидените общи основания и условия за провеждане на хармонизация на законодателствата. Особен акцент в тази глава е поставен също на взаимната свързаност на различните свободи на движение в единен правен режим чрез общите елементи, на които те се подчиняват – забраната за дискриминация, доктрината за достъп до пазара, защитата на основните права и предвидените правила относно допустимите изключения и ограничения на основните свободи на движение.

В Глава II са анализирани правилата, на които се подчинява свободното движение на стоки. Изведено е понятие за стока по смисъла на правото на ЕС, като същевременно са очертани и другите определящи елементи за прилагане режима на свободно движение на стоки – необходимото наличие на презграничен елемент и прилагането на правилата за свободно движение спрямо държавите членки и различните възможни проявни форми на организация на публичната власт и администрация. Подробно изследвани са основните разрешения, на които почива свободното движение на стоки. На първо място е изяснена забраната на митата, на равностойните на тях мерки и на дискриминационните данъчни вземания. На следващо място, предмет на разгърнат анализ е забраната на количествените ограничения и на различните възможни мерки с равностоен ефект. Наведени са широк кръг от конкретни примери за такива мерки. Очертани са също основните мерки на позитивна интеграция, които Учредителните договори предвиждат с оглед осъществяване на този компонент на вътрешния пазар – общата митническа уредба, общата търговска политика и хармонизацията на изискванията относно стоките. Подробно анализирани са приложимите специфични правила относно допустимите ограничения в прилагането на уредбата на свободно движение на стоки, произтичащи от чл. 36 ДФЕС и от практиката относно ограничения по императивни съображения от общ интерес.

Глава III разглежда оформянето на общностен статут на физическите лица-граждани на държавите членки и неговото значение за свободното движение на хора. Отграничено е положението на гражданите на ЕС от това на гражданите на трети страни що се отнася до тази свободата на движение. Очертани са различните форми на свободно движение на хора и специфичните възможности, свързани с тях. Предмет на подробен анализ са общите права на гражданите на Съюза и членовете на техните семейства при свободно движение на хора, като особен акцент е поставен върху правото на продължително пребиваване, правото на постоянно пребиваване и забраната за дискриминация. Разгледани са също правилата, приложими към взаимното признаване на дипломите и професионалните квалификации, общите положения на координацията на социално-осигурителните системи и правата на достъп до здравеопазване в друга държава членка на ЕС. Изведени са и специфичните правила на изключения и допустими ограничения в прилагане на уредбата на свободно движение на хора.

В Глава IV на труда е формулирано понятие за свобода на установяване, като същевременно са очертани особеностите на упражняването на тази свобода от физически и юридически лица. Предмет на подробен анализ са приложимите правила за достъп до пазара на една държава членка и за упражняване на дейността при свобода на установяване. Разгледани са основни мерки на хармонизация, приети в материята на установяване, като отделни аспекти на уредбата по Директива 2006/123/ЕО, мерките на хармонизация на дружественото право и мерките на хармонизация на адвокатската професия. Особен акцент в тази глава е поставен на връзката между данъчното облагане и упражняването на свобода на установяване, като е анализирана богатата практика на Съда на ЕС относно данъчноправните ефекти на тази форма на свободно движение.

Глава V анализира правилата, приложими към свободното предоставяне на услуги, като извежда понятие за услуга по смисъла на правото на ЕС и отграничава общата категория на услугите от услугите от общ интерес. В нея са очертани също правилата, приложими към достъпа до пазара на услуги в друга държава членка и упражняването на дейност на пазара на приемашата държава. Изведени са основните нормативни разрешения, заложи в Директива 2006/123/ЕО относно либерализирането на услугите в ЕС, като е поставен акцент на приноса на Директивата спрямо развитите положения преди влизането ѝ в сила. Анализирана е още уредбата на командироване на работници и услугите на електронна търговия, също както данъчноправните ефекти при свободното предоставяне на услуги.

В Глава VI е разгледана еволюцията на уредбата на свободно движение на капитали, като е очертан обхватът на тази свобода на движение при действащата редакция на Учредителните договори. Предмет на анализ са забранените ограничения при свободно движение на капитали, както и специфичните правила относно допустими ограничения, които отличават свободното движение на капитали от останалите свободи на движение.

II. Студия: “Трансатлантическо сътрудничество в борбата с тероризма и тежката престъпност – обмен на PNR данни и защита на основните права”, Европейски правен преглед, том XIX, 2017, с. 20-58.

Актуалността на изследваната в студията проблематика произтича както от обстоятелството, че тя е свързана с нова за правото на ЕС уредба, така и от липсата на други аналитични разработки относно трансатлантическото сътрудничество в борбата с тероризма и тежката престъпност и в частност, относно обмена на PNR данни за такива цели. От друга страна, ограничени са изобщо изследванията относно проблемите в полето на защитата на основните права, които пораждаат използването на автоматизирани модели за събиране и третиране на лични данни за правоприлагащи цели.

В този контекст предложената студия на първо място анализира възникването и утвърждаването на модела на третиране на PNR данни като средство за превенция и разкриване на тежки престъпления, както и неговото налагане като елемент на трансатлантическото сътрудничество. Разгледана е също и новата уредба на събиране и обмен на PNR данни за правоохранителни цели, приети през 2016 г. след серията терористични атентати в различни европейски държави.

Втората основна линия на анализ в предложената публикация е посветена на проблемите, които събирането и третирането на PNR данни за правоохранителни цели поражда в полето на защитата на основните права. Изведени са основните общи положения на режима на защита на личните данни, установен в правото на ЕС, като е поставен акцент върху правата, които следва да бъдат гарантирани на частните лица при събиране и обработка на такива данни. На тази основа са очертани дефицитите, които уредбата и практиката на трансатлантическо сътрудничество в борбата с тероризма и тежката престъпност разкрива що се отнася до обмена на PNR данни. Като се стъпва на практиката на Съда на ЕС по някои по-нови решения относно събирането и третирането на лични данни чрез нови информационни и комуникационни технологии, е изведена тезата, че са налице проблеми, свързани с липсата на достатъчно ясни и точни правила за обмена на PNR данни между ЕС, САЩ и Канада, както и че се наблюдава прекомерно широко прилагане на PNR модела за превенция и разкриване на престъпления. Очертани са също проблеми, свързани с обхвата на намеса в правото на личен живот, засягането на изискването за пропорционалност на прилаганите мерки, както и липсата на достатъчно гаранции за ефективна защита на правата на засегнатите лица в САЩ и Канада.

III. Статия: “За отговорността на държавата за вреди, причинени на частноправни субекти от нарушения на правото на ЕС във вътрешния правен ред на Република България”, Съвременно право, 3/2017, с. 50-61.

Статията анализира въпроса за прилагането на принципа на отговорност на държавите членки за вреди причинени на частни лица от нарушения на правото на ЕС в контекста на тълкувателно дело №2/2015 на Върховния касационен и Върховния административен съд. В един първи план, в публикацията са разгледани основните елементи на принципа за отговорност на държавата за вреди причинени на частни лица, изведени и утвърдени в практиката на Съда на Европейския съюз. На второ място е анализирана практиката на прилагане на принципа в Република България, като се развива тезата, че въпреки липсата на ясна и изчерпателна уредба, отговорността на държава за нарушения на правото на ЕС следва да се реализира по реда на Закона за отговорност на държавата и общините за вреди (ЗОДОВ), при разпределяне на исковете между административните и общите

граждански съдилища съобразно наличието или липсата на изрични основания за завеждане на иск в ЗОДОВ.

IV. Статия: “Принципът на правовата държава в правния ред на Европейския съюз”, in Райна Николова (съст.), “Законът на правото или правото на закона”, Сборник с публикации на Нов български университет, София, 2016, с. 169-189.

Статията разглежда въпроса за проявлението на принципа на правовата държава в правния ред на Европейския съюз. В нея се поставя акцент върху особеното значение на този принцип като израз на специфичната правна природа на европейската интеграционна система и се очертават основните измерения, които принципът приема в правото на ЕС. В този контекст като присъщи аспекти на принципа на правовата държава в правния ред на европейската интеграция са анализирани:

- наличието на всеобхватен контрол от независим съд, като положение развито в практиката на Съда на ЕС относно обхвата на осъществявания от интеграционната юрисдикция контрол и достъпа до Съда в Люксембург;

- ограничаването на произволното упражняване на публична власт чрез основните принципи на правото и в частност, чрез практиката по прилагане на принципа на пропорционалност;

- развитият механизъм на защита на основните права в правния ред на ЕС;

- равенството на частноправните субекти пред закона, основано на забраната за дискриминация на основата на гражданство и генерализирането на изискването за равно третиране в хода на развитие на интеграционния процес;

- наличието на своеобразна конституционна уредба и контрол за конституционност в правния ред на Европейския съюз.

V. Статия: “Прилагане на преюдициалното запитване в наказателното производство”, Адвокатски преглед, 3/2015, с. 23-30.

Статията анализира особеностите на прилагане на производството за преюдициални заключения в материята на наказателното и наказателнопроцесуалното право след влизане в сила на Договора от Лисабон. Специфичен акцент в нея е поставен на свързването на инструмента на преюдициалните запитвания с прилагането на уредбата на наказателното производство, при което от една страна следва да бъде отчитана спецификата на тази форма на съдебен контрол от Съда на ЕС, а от друга страна, да не се допуска превратно използване на запитванията по чл. 267 ДФЕС като средство за заобикаляне на установения в националното право процесуален ред или за своеобразно “допълване” на националната наказателноправна уредба.

VI. Коментар: “Договорът за стабилност, координация и управление – какви решения за икономическия и паричен съюз”, in Семов, А., (съст.) “Новият европейски пакт от март 2012. Договор за стабилност, координация и управление в Икономическия и паричен съюз”, София, 2012, с. 49-65, 978-954-07-3351-7.

Предмет на анализ в коментара са основните нормативни разрешения, възприети между държавите членки на Европейския съюз с Договора за стабилност, координация и управление. Специфичен акцент в него е поставен на правната природа на уредбата по новия договор, на съотношението ѝ с класическата интеграционна уредба и на слабостите, които новата уредба разкрива. Развита е тезата, че макар и сключен във формата на класически международен договор, Договорът за стабилност, координация и управление е обективно свързан с интеграционната уредба и е предназначен в перспектива да се инкорпорира в нея.